



ЗАМАН



Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ЖЫЙЫЛЫУ

Школчуланы кюздеги төрели солуу кюнлерине энтта бир ыйыкъ къошуллукуду

Казбек Кокков Правительствону юйюнде Къабарты-Малкъар Республикада Коронавирус жукъган аурууну болдурмазча амалланы тындыруу эм аны жайылыууна контроль этиу оператив штабны кезулюу жыйылыуун бардырганды. Видеоконференция халда республикада шендюго санитар-эпидемиология болумгъа эс бурулганды, COVID-19 жайылган кезиуде медицина организацияланы ишлерине къаралганды.

Повестканы биринчи сорууна кере доклад бла КъМР-де баш санитар врач **Жирслан Павов** селешгенди. Ол белгилегенича, 21 октябрьге регионда 9198 коронавирус жукъган инсан ачыкъланганды, аладан 7055-си къайтышхандыла, 125-си ауушхандыла. 222 мингден артыкъ тестирование этилгенди. Госпитальда медицина болушлукъну 1470 саусуз аладыла, аладан 79-су реанимациядадыла.

КъМР-ни Саулукъ сакълау министрствосуну информацийасына кере, бусагъатда республикада жети организацианы мурдорунда коронавирус жукъган ауруугъа бакъган сегиз госпиталь ишлейди, алада 1542 жер барды, ол санда 778-си кислород бла. Терк муниципал районну Ара район больницасыны мурдорунда 160 жатар жери болъан тогузууну госпитальны ачаргъа хазырланадыла. Эм къоркыуулу инфекцияланы госпитальларыны ишлерин 326 врач, 837 орта эм кичи медицина ишчиле жалчытадыла.

COVID-19 ауруу табылган 1043 саусузгъа амбулатор халлы багъыу бериледи, аланы 893-сюнде ол женгил халда озады, орта халлыла 150-диле эм ышанлары эсленмегенле 100 адам боладыла.

Гриппден вакцина салыу кампания тири халда бардырылады, аны медикле кёбюсюнде жер-жерлеге кес-



лери келип тамамлайдыла. Медицина организациялагъа сабийлени иммунизациясына деп Совигрипп вакцинаны экинчи траншы келгенди, аны ёлчеми 70220 дозады.

Къабарты-Малкъарны билим беруу организацияларында санитар-эпидемиология болумну юсюнден докладдыла бла КъМР-ни жарыкъландыруу, илму эм жаш төлюню ишлери жаны бла министртин къуллугъун толтурган **Анзор Езаов** селешгенди.

Оператив штабны келечилерине айланып, Казбек Кокков республикада шендюго эпидемиология болумну къыйынлыгын, алай ол толу сунлай контрольда болгъанын белгилегенди. Медицина ишчиле эм госпитальда жерле жетишедиле. Андан сора да, биогюнюнде регион госпитальга келгенлени саны андан чыкъганланы санына тенг болган тарихлеге жеталганды.

Аны бла бирге, дегенди КъМР-ни Башчысы, школчуланы кюздеги солуу кюнлери жетедиле. Къабыл кёрюлген окъутуу графиклеге кере, каникуллары башланыулары эм бошалыулары регионну билим беруу организацияларында башха-башхадыла. Къуарлган эпидемиология болумун эсге алып эм специалистлени эсгериулерине къулакъ салып, Къа-

барты-Малкъарны орта билим берген махкемелерини окъуучуларыны барысына да кюз каникулларыны башланыу кюнюне 2020 жылда 26 октябрьни санаргъа оную этилгенди. Андан сора да, Оператив штаб КъМР-ни школларына каникулланы бир ыйыкъгъа артыкъ созарча эсгертиу этгенди – 2020 жылда 8 ноябрьге дер.

Жангы коронавирус жукъган аурууну жайылыууна къажуу къошакъ башха амалланы арасында Казбек Кокков КъМР-ни толтуруучу эм муниципалитет органларыны ишчилерини 25 процентин дистанцион халда урунуугъа кёчюрюню айтханды. Къабарты-Малкъарны жамауатына айланып, регионну оноеучусу кезиулю кере санитар излемлени, маскала низамны толтурууларыны, профилактика амалланы бардырууну магъаналылыкъларын чертгенди.

Ол кюн окъуна «муниципал сагъатны» чегинде Казбек Кокков муниципалитеттени таматалары бла жер-жерледе санитар-эпидемиология болумуну, КъМР-де миллет проектлени жашаугъа къалай кийирилгенлери бла байламлы соруулары сюзгенди.

**КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.**

Видеоконференция

Экспорт бла кюрешгенлени онгдуруу мадарла

«Россеини экспорт арасы» АО-ну башчысы Вероника Никишина видеоконференция халда бардыргъан кенгешге КъМР-ни экономиканы айннытуу министри Рахайланы Борис да къатышханды, деп билдиргендиле ведомствону пресс-службасындан.

Кенгешде къыралны субъектлеринде Регион экспорт стандартны экинчи тюрлюсюн сингдириуню юсюнден селешгендиле. Жыйылыуу кезиуунде «Халкъла аралы кооперацияны эмда экспортну айннытуу жаны бла тынгылы мадарла» деген федерал проектге къалай тюрлениуле кийирилгенин туура этгендиле, регион

инфраструктура къураалыкъдыла.

Кенгешде айтылгъаныча, бу стандартны чеклеринде жарашдырылган талай амал Къабарты-Малкъарда былтыр окъуна хайырланылып тебирегенди. Республиканы 2040 жылгъа дер айннытуу стратегиясында уа экспорт бла кюрешгенлени



власть органланы аны бла байламлы борчларыны юсюнде да айтхандыла. Дагъыда Ленинград эмда Новосибирск областьлада, сора Башкъортостан Республикада сагъынлган стандартны хайырланганда алынган сынам бла шагъырейлендиргендиле.

Регион экспорт стандартны хайырындан жер-жерли власть органла тыш къыралла бла сатыу-алыу бардыргъан компаниялагъа билеклик этерге онг табарыкъдыла эмда къыйматлы

онгдурууну юсюнден да айтылады. Дагъыда «Къабарты-Малкъар Республиканы тыш экономика жумушларын айннытуу» деген подпрограмма жарашдырылганды, республиканы Башчысында Экспорт совет, Гитче эм орта предпринимательство бла кюрешгенлеге себеплик этген регион ара да къуаралгъандыла. Предприятиялагъа деп тийиш семинарла да бардырыладыла.

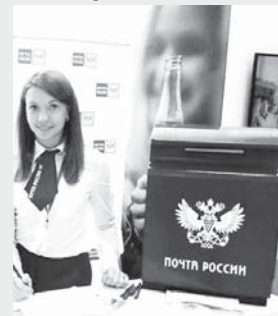
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Жазыпыу - 2021

Хар юйге да огъурлу къонакъча кирсин!

Хурметли жамауат! «Заман» газетге 2021 жылны биринчи жарымына жазылыу андан ары бардырылады.

Энди да сиз ана тилибизде чыкъган газетни алырсыз, окъурсуз, ол хар биригизни да эсли кенгешчигиз, керти халпарчыгыз, огъурлу сёз нёгеригиз болуп туруп деп ийнанабыз. Бу магъаналы жумушну болжалгъа салмагыз!



Бизни индексбиз – П5893

Башламчылык

Курорт тийрелерибиз – хауада жолоучулукъ маршрутланы тизмесинде

Сочини тау-лыжа курортларыны бирини тийресинде «Вертолет ара» ачылганды. Туристле Белл-407 вертолётда Краснодар крайны тийресинде хауада жолоучулукъгъа чыгъаллыкдыла. Маршрутланы программасына Сочини миллет паркыны башында, курортну бла Краснодар крайны, Къабарты-Малкъарны

эм Адыгея Республиканы белгиленген жерлерини араларында учуула киредиле.

Бусагъатда анда учуулары кърарча бир вертолёт майдан ишлейди. Мындан арысында аланы бир нечнасын ачар эм маршрут ызланы айннытыр умутлудула.

БЕЛГИЛЕУ

Абаданлагъа, кѣп сабийли юйюрлеге болушханланы хурметлегендиле

Тюнене «Единая Россияны» КъМР-де регион бѣлюмюню толтуруучу комитетинде партияны волонтер арасыны эм тири 13 келечиси грамота эм эсде къаллыкъ саугъала

бѣлюмюню таматасы Карина Кумыкова къатышхандыла.

Саугъалауна аллында уа **Карина Кумыкова** «Единая Россияны» волонтер арасы быйыл 26 мартда ачылгъанын

келтиргендиле, юйде керекли затла тапдыргъандыла, - дегенди Карина Кумыкова.

Бюгюнлюкде уа партияны волонтерларыны къауумуна 70 мингден аслам адам кире-ди, ала, жыл санларына, усталыкларына, политика кѣз къарамларына да къарамай, жамауатха себеплик этиуну ниетинде бирикгендиле. Ала этген болушлукъ хайырлы болур ючюн а коронавирусха къажу энчи юйретуу курс къуралгъанды (SkillCup цифралы платформада). Анда бу къымылдауа къошулурга сыйгенлеге тийишли ангылатула барды.

Волонтер ара ишленген эки аины ичинде уа 500 аслам заявка берилгенди, ол санда 200 жуукъ адамга юридический жаны бла соруула ангылатылгъандыла.

Партияны толтуруучу комитетини башчысы Дмитрий Парафилов да алгъышлагъанды жаш адамланы. «Бизни республика, битеу къырал да къыйын кезиуде жашагъанбыз – быллай пандемияга биз бир заманда да тюбемегенбиз. Бюгюнлюкде аурууга къажу мадарла андан ары бардырыладыла. Болсада энди тынчыракъды – врачла аурууну багъарга юйренгендиле, адамла уа сауулуклары ючюн жууаплы болгъандыла. Сиз а эм къыйын кезиуде болушхансыз инсанлагъа», - дегенди ол.

Волонтер араны эм тири келечилери пандемияны биринчи конлеринден окюна ветеранлагъа, пенсиячылагъа, къолайсызлагъа, кѣп сабийли юйюрлеге, сауулукларына кѣре чекленген онглары болгъанлагъа болушхандыла, аш-суу, дарманла

ТИКАЛАНЫ Фатима СУРАТДА: саугъаланганланы арасында Текуланы Ислам да барды.



бла белгиленгендиле. Бу жаш адамла уа пандемияны кезиуде абаданлагъа, сауу-сузлагъа, тюрлю-тюрлю сылтаула бла юйлеринден чыгъалмагъан инсанлагъа аш-суу, дарманла сатып алыргъа болушхандыла, ангылатуу иш бардыргъандыла.

Бу къууанчылы ишге партияны регион бѣлюмюню секретарыны орунбасары – толтуруучу комитетни башчысы **Дмитрий Парафилов**, партияны волонтер арасыны башчысыны орунбасары **Руслан Макушев** эмда «Хорламны волонтерлары» битеуроссей къымылдауу республикада

билдиргенди. Анга «Хорламны волонтерлары», «Жаш гвардияны» бѣлюмюню келечилери киргендиле. Араны мурдорунда республиканы къыйын болумга тюшген инсанларына себеплик этген къауум къуралгъанды, ол санда Уллу Ата журт урушну ветеранларына да.

Волонтер араны эм тири келечилери пандемияны биринчи конлеринден окюна ветеранлагъа, пенсиячылагъа, къолайсызлагъа, кѣп сабийли юйюрлеге, сауулукларына кѣре чекленген онглары болгъанлагъа болушхандыла, аш-суу, дарманла

Оператив штаб

Эпидемиология болум контрольдады

Республикада тюнене коронавирус 93 адамга жукъгъанды. КъМР-де коронавирус аурууну профилактикасы аны жайылыуна къажу оператив штабдан белгили этгенлерича, пандемияны аллындан бери COVID-19-дан ауругъанланы саны тогуз мингден атлагъанды – 9386 пациент. Тийишли багъуудан сора 7142 адам сау болгъандыла (ол санда тюнене – 38 адам). Бюгюнлюкде медицина болушлукъ 2117 пациентге бериледи. Пандемияны аллындан бери вирус 127 инсанбызны жашауун юзгенди.

Коронавирус КъМР-де жайылып башлагъандан бери 226 мингден аслам тест бардырылгъанды (бир кюнне – 1723 тинтиу). Госпитальда 1480 пациент бардыла, аланы араларында тест коронавирус ауруу жукъгъанын ачыкъламагъанла да. Реамация бѣлюмде 79 саусуз турадыла.

Оператив штабдан белгили этгенлерича, вирус бютонда 65 жылдан таматалагъа, ауруулары юслеринден кетмегенлеге къоркъуулуду. «Аны

себепли профилактика мадарла бютонда магъаналыдыла. Адамла кѣп жыйылгъан жерледе, транспортда медицина маскала жюриотурге, бир бирден бек аздан метр кенликде турургъа, къолланы сапын бла терк-терк жууарга тийишлиди. Онг болгъанына кѣре, адам бла да саламлашмазгъа, къучаклашмазгъа къоршгиз», - деп эсертгендиле Оператив штабдан.

Бюгюнлюкде республикада COVID-19 жукъгъанланы багъарга 7 сауулукъ сакълау учреждениада 8 госпиталь ачылгъанды. Алада 1542 жер барды, ол санда 778-си - кислород, 152-си уа ИВЛ-аппарат бла жалчытылыныпдыла. Хал осалгъа кетеди деген къорктуу болса, къошакъ халда энта 1675 жер къураллыкъды. Келир ийыкъдан а Терк район ара больницасы къорктуу инфекцияланы багъуу госпитальга бурулукъду. Анда 160 адамга жер барды, шѣндю аладан 90 жерни кислород бла жалчытыу жумушла толтуруладыла.

Республикада эпидемиоло-

гия болум контрольда болгъанын белгилегенди оператив штабны кенгешинде КъМР-ни Башчысы Казбек Кокков. Болсада республикада коронавирусу жайылыуна къажу мадарланы чеклеринде битеу шоллада да кюз арты каникулланы 26 октябрьден 8 ноябрьге дери бардырыргъа оную этилгенди.

Россеиде уа пандемияны аллындан бери 1,48 миллион адамга жукъгъанды бу вирус. Ол санда тюнене ауругъанланы тизмесине 17,3 минг пациент къошулгъанды. Бюгюнлюкде 1,1 миллион адам сау болгъандыла Вирусну кѣторалмай, 25,5 минг саусуз ауушханды, ол санда тюнене 283 инсан.

Джонс Хопкинс атлы университет белгили этген тарихлеге кѣре уа, битеу дунияда бу ауруу 41,39 миллион адамга жукъгъанды. Вирусдан ауушханланы саны миллиондан озгъанды - 1,13 миллион адам.

ТОКЪЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Кенгеш



Межгитлеге келгенде, жорукъланы сакъларгъа

Бу кюнледе КъМР-ни Муслиманларыны дин управленийсында кенгеш бардырылгъанды. Анга республикада баш санитар врач **Жирослан Пагов** да къатышханды. Ол Роспотребнадзору атындан муфтийни, шахарланы бла элени иймамларын коронавирус аурууну жайылыуна къажу мадарланы тамамлагъанлары, профилактиканы бардыргъанлары ючюн ыразылыгъын билдиргенди.

Баш санитар врач иймамлагъа жамауат тынгылагъанын, аланы сѣзлери этгендин чертип, мындан ары да аурууну жайылыуна къажу ишни тохтатмазгъа чакъыргъанды.

Ызы бла ол республикада санитар болумну юсюнден билдиргенди. Аны айтханына кѣре, хал осал жанына тюрленип башлагъанды, жукъгъанланы саны ѳседи. Быллай болумда уа сакълыкны тас этерге жарамайды, эпидемиология жорукъланы сакъларгъа тийишлиди.

Жирослан Паговну айтханына кѣре, бюгюнлюкде республикада аурууну жукъгъанын бла байламлы къаты чекле кийрилмейдиле. Болсада межгитледе, халкъ жыйылгъан башха жерледе, дууалада санитар-эпидемиология жорукъланы толтурургъа, муслиманлагъа кеслерини эм жуукъларыны сауулукларына сакъ болурга кереклини эсертгенди.

КъМР-ни муфтийи **Хазратали**

Дзасежов Жирослан Паговха жамауатны саулуугъа жарысыгъаны ючюн ыразылыгъын билдиргенди. Ол ведомство, муфтият да халкъны ырахматлы жашауна къайгыргъанларын чертгенди.

ДУМ-ну таматасы иймамлагъа адамлагъа аурууну къыйынлыгъын билдирип, жууаплы болурга кереклини ангылатырларын буургъанды.

Кенгешде республикада жума намазланы мындан ары да бардырыргъа келишгендиле. Болсада межгитлеге келген кезиуде жорукъланы сакъларгъа керекди. «Аллахны ахшылыгъындан, алыкъа межгитле жабылмайдыла, бирге жыйылып, намаз къылып онгубуз барды. Аны себепли жорукъланы толтуругъузу тийеби», - дегенди муфтий.

Алай бла ДУМ тохташдыргъанына, межгитте келген кезиуде медицина масканы киерге тийишлиди. Муслиманла биргелерине намазлыкъланы келтирирге, абидзелери болурга, межгитни ичинде бир бирден 1,5 метр узаклыкда турургъа керекди. Межгитледе жалаанда фарыз намазла къылынырыкъдыла, сюнетле юйде этилдиле. Аны бла бирге муфтият 65 жылдан тамата муслиманланы жума намазлагъа жюриомезге, халкъ жыйылгъан жерлеге бармазгъа да тийеди.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Эл мюлк

Жетишимлери бла къууангырадыла

Прохладна районну Заречное элинде Ячный Игорь башчылыкъ этген жюн эм эт берген къумалы къойла жайгъан «Племзавод» Степной» бюгюнлюкде республикада жетишимли ишленген биригууден бириди. Аны юсюнден КъМР-ни Эл мюлк министрствосуну пресс-службасындан билдиреди.

Предприятие 1997 жылдан бери ишлейди, аны жерлерини уллулугу 930 гектарга жетеди. Мында асламысында ууакъ малла тутадыла. Бусагъатда аланы саны 1647-ге жетеди, аладан 890-ны ана эм желлей тургъан къойладыла, дагъыда 298-си уа - къочхарла. Эселеп айтханда, быйыл 459 къозу къошулгъанын эсге алсакъ, жыл осал болмагъанды дерчады.



Мюлкде ууакъ малладан тышында 459 тууар да барды. Аладан 41 ийнек бла 32 багъылгъан мал эм 39 - ат. Ала элни сюриуюне бѣлюннен жерледе отлайдыла, болсада шѣндю къобсюю уа тау жайлыклада кечинеди.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Төгөрөк стол

Реклама законнга, миллет энчиликке да келиширча

Бу кюнледе Монополиялагда кыжау федерал службаны Кыбарты-Малкыарда управлениясы (УФАС) бла «Иш келю Россей» организацианы регионда бөлүмю кырап «Реклама эмда тюз ниетли болмаган конкуренция. Законодательствөгө келишкен реклама» деген ат бла «төгөрөк стол» бардырылганды. Аны ишине УФАС-ны башчысы орунбасары **Анна Кумахова**, сагынылган организацианы келечиси **Елена Давыдова**, КМР-ни Сатыу-алыу-промышленносте палатасыны таматасы **Хасан Гукетлов**, юрист эмда правону кыоруулачу **Атмырзаланы Рашит**, «Партия Роста» Битеуроссей партианы регионда бөлүмюню келечилери эмда предпринимательле кыатышкандыла.



Баш магъанасы – реклама ёторюк айтмазча, тюз ниетли болурчады», - дегенди ол.

УФАС-ны келечиси кыайсы товарланы неда жумушланы рекламасын этерге жарамагъанын, кыайсыларына у бютюн сакъ болурга кереклисин да туура этгенди эмда юлгю шартла келтиргенди. Сёз мында чагъыр продукцияны, медицина эмда финанс жумушланы, дарманланы, сауутланы, оюнланы юслеринден барганды.

«Тийишли законодательствөгө бузукълукъ этилгенди ючюн, ол жумушка кыатышканды бары да тартыллыкдыла жууапха: рекламаны бергенде, аны жарашдырганла (типографияла, маркетинг агентствола) эмда жайгъанла (басма органла)», - деп чертгенди Анна Кумахова. Ол айтханыча, кырал органла бу сферада план бла белгилеп тинтиуле хазна бардырмаучудула, алай УФАС а аны кыачан суйсе да этерге эркинди. Аны

сылтау уа, асламысында, конкурентлени неда рекламаны жаратмагъан гражданданы тарыгыулары болуучуду.

Анна Кумахова рекламаны юсюнден законнга бузукълукъ этилгенди ючюн тазирилени, УФАС-да тийишли эксперт советни ишине юсюнден да халпарлаганды, Россейде эмда тыш кыраллада белгили компанияла окъуна кыаллай бузукълукъла этгенлерин юлгюге кёрюзгенди.

Рекламаны жарашдырганда тийишли федерал закондан сора субъектлени актларына, башха документлеге да кыарарга кереклисин белгилегенди ведомствону келечиси. Ол дагыда жер-жерледе жашагъанланы миллет энчиликтерине, адет-төрелерине да келиширге керекди, дегенди.

Ахырында реклама бла байламлы законодательствөгө ахыр эки жылны ичинде кыаллай тюрлениуле кийирилгени билдиргенди, сора дагыда талай шартла келтиргенди. Алай бла быйыл УФАС реклама бла байламлы законодательствөгө бузукълукъ этилгени юсюнден онжети ишге кыраганды. Тинтиуленди онтёртосу - тарыгыула келип, ючюсю уа ведомствону башламчылыгы бла бардырылгандыла. Шартланы барында да бузукълукъла табылгандыла, эсгертиуле этилгенди, бири бла байламлы тазирилгенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

ЖАМАУАТ ПАЛАТА

Эллени айнытыу программаланы толтурууларына эс бургандыла

Кыбарты-Малкыарны Жамауат палатасында регионда эллени айнытыу жыйымдык программасы кыалай толтурулганын тингенди. Палатаны агропромышленный комплексни эм эллени айнытыу жаны бла комиссиясыны башчысы **Юрий Колесников** билдиргенди, программаны чеклеринде элледе жашагъан 258 юйорню турмушлары иглендирилгенди, 11 фельдшер-акушер пункт, 14 спорт майдан, 1 маданият юй ишленгенди. 31 километр газ эм 47,5 километр суу быргыла салынгандыла. Бу жумушлагъа 550 миллион сом кыоратылганды, аладан 368 миллиону - федерал, 182 миллиону да республикалы бюджетден берилгенди.

Быйыл да адамланы турмушларын иглендириу (270 квадрат метрде юйле ишленгенди), инженер инфраструктуруны жангыртыу иш тамамланады. «Эллени шёндюлюю кёрюмдюрери» деген подпрограмма да толтурулады. Алагъа деп 245,12 миллион сом бёлюнгенди, бу ахчаны 52,88 проценти хайырланылганды.

Алты элде 11,4 километрде суу быргылан тартырыкдыла, Огъары Кыркъужинде, Пыншокода бла Урванда бу иш ахырына жеттирилгенди. Дагыда ючюсюнде - Солдатская станицада, Залукоседе бла Огъары Чегемде - кырулушла жылы ахырына бошаллыкдыла. Заюковода археология тинтиуле бардырылганды себелли газопровод хайырланууга экинчи жылга дер берилдикди. «Эллени шёндюлюю кёрюмдюрери» подпрограммага тийишлиликде Майский эл бирлешиде канализация, сууну тазалагъан объектле ишленди, деп билдиреди палатаны пресс-службасындан.

КМР-ни Эл мюлк министерствосу эллени комплексли халда айнытыу бла байламлы бардырылган конкурсха 9 проект ийгенди, аладан ючюсю айырыуладан ётгенди.



Россейни Эл мюлк министерствосу бу программага алгъа болганындан эсе кёбюрек ахча бёлюрге белгилеген эди. Алай берилген ырыксы айтылганындан иги да аз болганды, 2021-2022 жыллагъа уа финансирование 5-6 кереге кыоратылганды.

Салынган борчла уа анга кёре тюрлендирилгенди. Аны бла байламлы жыйылыууга кыатышханла тюзетиуле этилгенди программа хайырлы болуруна ишеклик чыкыгъанын чертгенди. «Элледе россиялини 25 проценти жашайдыла, аны ючюн битеу федерал программаланы эм миллет проектлени тамамлауга берилген бюджетни азындан 30 процент эллени айнытыуга бёлюнорге тийишлиди», - дегенди ала.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Шимал Кавказ кюн сайын



Бишлак чыгъарыу ёстенди

Ставропольеде бишлак продукцияны чыгъарыу 8 процентге ёстенди, деп билдиреди регионну Правительство-суну информполитика жаны бла управлениясындан. Крайны предприятиялары 2020 жылны тогуз айыны ичинде 7,7 минг тонна бишлак продукция чыгъаргандыла, бытырны бу заманы бла тенгештиргенде, ол 108,4 проценти тутады. 2019 жылда 8,7 минг тонна продукция жарашдырылганды, ол да 2018 жылдагындан 10 процентге кёпдү.

Бу иш бла 10 организация кюрешедиле, ала бишлакылары 50-ден аслам тюрлюсюн жарашдырадыла, жыл сайын алагъа жангылары кыша да барадыла. 2018-2020 жыллада ала бишлакылары 10 кыаты, жумушакъ эм эритилген тюрлюлерин чыгъарып башлагандыла. Араларында тыш кыралладан келтирилгенле ушагъанлары да бардыла. Сёз ючюн, "Орус монтаизо", "Орус пекарино", "Орус Маасдам", "Чеддер Аннато" эм башхала.

Кёчпюнчюлюкде

жашауну ачыкылагъан эришиу

Кырачай-Черкес Республиканы Билим беруу эм илму министерствосу абадан классланы окъуучуларыны араларында «Кёчпюнчюлюкню жылларында мени юйорюм» деген эришиуно бардырыкды. Аны мураты жаш адамланы халкыларыны тарыхларына сейирлерин кыозгъауду. Ол юч бёлюмден кыуралады: материал жыйуу эм аны ариу жарашдырыу, конкурс ишлени тинтиу эм эселлени чыгъарыу.

Министерствода айтханыларча, ала, бек алга, сабийлени эслерин тарыхны адамланы жашауларында кыаллай жерни алганына бурурга итинедиле. Хар инсанни кыдары кыралны жашауу бла кыкыша байламлыды, конкурсанда да аланы байлагъан ызланы табарга керекдиле. Ала ишлени хазырлагъанда кёчпюнчюлюкню сынагъанланы эсгерилерин хайырланыргъа, архивледе сакланган материаллага, суратлага кыарарга боллукъдула.

Бурунгу журтну жангыртырыкдыла

Шимал Осетия-Аланияны Мамисон суузунда орта ёмюрледен кыалган Лисри элни жангыртырыкдыла, деп билдиреди "Наследие Алянии" учрежденианы директору Людмила Габоева.

- Биз жарык, турмушу ахшы кыуралган элге жангы жашау берликбиз, ол жангыз да музей боллукъ тейюлдү. Муратыбыз маданият хазнабызны объектлени ансамблин кыуаргады. Аланы жартысында тюз да жыйырманчы ёмюрню аллында болганыча орамла жарашдырыллыкдыла, жартысы уа болганыларча сакъланырыкдыла. Бу эл бурунгулу жолда орналганды, анда жашагъанлагъа дайым кыорууланууга тошгенди. Аны ючюн башлары плитала бла жабылган жарла бардыла, аланы алыкы табалмаганла. Болсада, аланы да жангыртырга боллукъду, - дегенди ол.

Бу ишлени бардырыуга ахча республиканы бюджетинден бериледи. Лисрини энчилиги анда кыалаланы бла тукъум замокланы битеу тюрлюери болганындады. Орта ёмюрледе анда 14 кыала ишленгенди. Эм сейирлик жерлерине уа "Мидгау дзуар" килиса бла "Храм Успения Пресвятой Богородицы" саналадыла.

"Поле чудес" бир берууюн

Дербентте жораларыкды

Дербентни мэриясыны пресс-службасындан билдиргендерича, "Поле чудес" бир берууюн бурунгулу шахарга атарыкды. Ол эфирге быйыл чыгарыкды.

Программа Россейни регионларына жоралап талай берууюн хазырлаганды. Алай Дербентте энчи жер бёлюнгенди – ол берууде жангыз да анда жашагъанла ойнарыкдыла, анда шахарны турмушу, адет-төреси, маданияты кёрпозтолукдү.

Дербентни маданият, жаш тейлю политика эм спорт жаны бла управлениясыны таматасы Самияла Наджафова бла шахарны башчысыны кенгешчиси Шуми Шабатаев бу кюнледе Москвададыла. Ала, Леонид Якубович бла тобешип, боллукъ сёмкаланы бардырыууну юсюнден сёлешгенди.

ТАСС-ны материалларына кёре **КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия** хазырлаганды.

Тобешу



Экологияны игилендириуге кыйгыра

Кёп болмай КъМР-ни табиғат байлыкта эм экология министры **Шауаланы Илияс** Тырнауаз шахарда экология болум бла байламлы кенгеш бардырганды. Анга жер-жерли администрацияны башчысы **Жаппуланы Руслан**, аны орунбасарлары **Ахматланы Марат** бла **Темоланы Рашид** да кытышанды.

Илияс Пагоевич айтханнга кёре, бюгонлюкде шахарда санитар мардала бузулмай сакланадыла, болсада болумну бютон иги жанына тюзетирча бирлешип кючнү аямый кюрширге керекди. Ол жаны бла энчи мардала этип туруга тийишлисин да эсертгенди.

Тырнауаз шахарны администрациясыны таматасы аслам информация органланы, администрация сайтыны, Инстаграмны эм башха социал сетлени себеплиги бла жамауатны экология жаны бла культурасын ёдюрорча кюрешгенлерин, ол санда «Экологистика» биригүү

бла бирге терк-терк суботникле бардырганларын да билдиргенди. Аны хайырындан бусагатада шахар тийреде эркиликсиз кыты кыялган-кыялганла тёлкюген жерле кырутулганларын эм саулай санитар мардала бузулмазча аслам жумуш тындырылганын чертгенди.

Кюн сайын «Экологистиканы» эки энчи техникасы киркичкни свалкага ташыйдыла, бирде, керек болса, кышак халда ачча тёлеп, багушну алай кетериге да тюшеди. Аны бла бирге кёп фатарлы юйледе жашаганла арбазларына сак болурча, тёлгерек-башын тазалыкта тутарча ангылату тубешиле да ёдюрюкөдиле. Аны юсонден жыйылганга администрацияны келечилери хапарлагандыла.

Ахырында министр бу жаны бла тири ишлерге эм болумну дайым контролда тутарга чакырганды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Энергетика

Кыыш суукылада апчымазча



«Каббалкэнерго» компанияны специалистери республикада электроэнергетика инфраструктураны келир суукыла болжалындан алга хазырлагандыла. Бу ишни кезиунде энергетикле ток ызланы эки жюз километрден артык кесегин жангырхандыла. Дагыда районда 333 трансформатор подстанцияга ремонт этилгенди. Компанияда айтханларыча, бу жумуш план бла белгиленген мардасындан артыгы бла окуна толтурулганды.

Ток ызла созулган тийрелени терек бутакладан бла

юлкюледен тазалауда, аппаратураны эски кесеклерин жангырыуда да иги кырмашадан план бла белгиленген экисини орунуна алты трансформатор алышындырылганды, токнү ёчюлчючю оборудованида да аслам мадар этилгенди.

Компанияны башчысы Муртаз Каров белгилегенича, бу ишлени хайырындан республиканы электрочюк комплекси келир кыш кезиуде чырмаусуз ишлеркиди. Энергетикле битеу керек затла бла жалчтылыныпдыла, техника да хазырды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ИЛМУ

Университет форумда – жангы проектле

Москвада «Открытые инновации» деген тогузунчу халкыла аралы форум ачылганды. Ол биринчи кере бу жол онлайн халда бардырылгыды. Аны жангы очный майданында уа Къабарты-Малкъар кырал университет суперконструкциялы полимерли материалланы эмда аланы чыгыарыну кёрюзтгенди.

Кёрмючлени, докладланы, кенгешле жаны бла программаланы аны официальный сайтында кёрюрге онг барды. Тубешилени барысына да бу жол ким сойсе да хаксыз кытыштырга боллуккыду. Россейли эмда тыш кыраллы экспертле-онлайн халда, модераторла уа студиялада ишлеркидиле.

Сессияны ишчи программасыны трансляциясы Zoom-да конференцияча угъай, бегирек телемостча озарыкыды.



ствосуну генеральный директору Шай-Ли Шпигельман, Европалы регионда The Соба компанияны директору Тереза Ноорландер, бирсиле да бардыла. Сессияны биринчи кюннуде анга кытышханла технологланы хайырларын эмда адамла аллай технологияла айныган болумлада кылай

кезиунде телемедицинаны орунуну юсонден да сёлешилеркиде.

РФ-ни Илму эмда бийик билим беру министрствосуну кёрмючюне жюз академиялы институт, инновациялы тинтиуле бла кюрешген окуу юйле, илму-излем институтла кытышхандыла. Аланы санында, белгилегенибизча, КъМКЪУ да барды. Ол авиация эмда автомобиль промышленностьлада, нефть-газ чыгыарыуда, медицинада, аддитив технологияда керек болган 3D печатча суперконструкциялы полимерлени чыгыарыну технологиясын эмда юлгюлерин кёрюзтгенди.

Университетибизини «Полимат» атлы прогрессив материалла эмда аддитив технологияла арасыны лаборанты-тинтиучюне Хасан Мусов, кёрмючюню юсонден айта, шёндюлю пандемияны кезиунде ары келгенле кёп болмаганларын билдиргенди. Алай эсе да, бизни алимлерибиз этген ишге кыраганлары анга профессионал сейрлерни улуу болганын чертгенди. Информациалы брошюралары терк окуна тауусулганларын, алга мындан арысында да бирси арала, вузла бла да илму байламлыкны жюрютюрге онг чыгыарыгын белгилегенди.

«Открытые инновации» форум, айтханыбызча, жыл сайын Москвада РФ-ни Правительствоосуну тутхучулук этиуу бла бардырылады. Жангычылыккыны жашауга кийириу эмда бардыруу жаны бла хайырлы, энчи майданга саналады. Аны мурагы жангы технологияланы айнытуу эмда коммерциализациялауду. Андан сора да, дунияда эм белгили технология брендле бла шагъерилене, халкыла аралы байламлыклагга жол ачыуду.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.



Спикерлеге соруулары энчи чатлада сёлешген кезиулеринде бериге жарарыкыды. Аны онлайн форматча кёчюрюлгенини юсонден айта, бизни бюгонлюкде жашау мардабыз бир кесек тюрленгенин, шёндю «жангы цифралы таплыкыда» турганыбызны «Сколково Форум» АНО-ну генеральный директору Екатерина Иноземцева чертгенди.

Быйыл форумуну спикерлерини арасында уа РФ-ни Правительствоосуну председатели орунбасары Дмитрий Чернышенко, Сингулярность университетни кырауагандан бирси эмда аны ректору Рей Курцвейл, «Северсталь» ПАО-ну директорларыны советини председатели Алексей Мордашов, Израильни Илму эмда технологияла министр-

тюрленгенлерин сюзерикдиле. Экинчи «Экономика выживания» деген темага жораланырыкыды. Ызы бла «Келир заманны технологияларында» жангычылыккыны жашауга кийириу, аланы айнытуу жолла тинтиликдиле.

Форумну бир ненча бёлөмю жангы болумлада саулук саклауу модернизациялауу юсонден хапарларыкыдыла. Аланы санында «Медицинада революциялы жангычылыккыла. Пандемиядан вакцинаны кылай чыгыарырга боллуккыду?», «Саулуккыга тарихли жол», «Технологияланы айныулары эмда аланы саулук саклауу жаны бла хайырлары неда хаталары» дегенча башха темала да ачыккыларыкыдыла. Андан сора да, Россейде биотехнология рынокну, пандемияны

Акция

Суу жагъаланы тазалыклары – табиғатны айбатлыгы

Къабарты-Малкъарда Май эм Бахсан районлада «Россейни суу» деген акция бардырылып башлаганды. Ол «Экология» миллет проекте кирген «Энчи суу объектелине саклау» федерал проектни чеклеринде кыралганды. Аны кезиунде алчыла череклени жагъаларын кир-кипчикден тазаларга чыкыгандыла.

Алай бла Май районну жер-жерли администрациясыны ишчилери, волонтерла эмда жаш тёлю жамауат советни келечилери бла бирге акцияга кытышхандыла. Ала Черек сууну жагъасыны бир кесегин кир-кипчикден

тазалап чыкыгандыла. Бахсан районда уа алчыла Малка эмда Куркужинка суулары кыталарында мадар этгенди. Анда акцияга юч жюзге жуук адам кышулганды, ол санда Куба элни администрациясыны ишчилери, эллиле да.

Саулай айтханда, эки муниципалитетде бу ишни кезиунде онеки тоннадан артык кир-кипчик жыйылганды. Аны барын да «Экологистика» компанияны машиналары полигонлагга ташып кетергенди.

ОМАРЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Жангы китап

Нартла кыралыны тарыхлы дуниясында

Бу кюнде Жабелланы Локманны кызы Лидияны «Эльдар в стране нартов» деген аты бла орус тилде китабы чыкканды.

Авторну юсонден бир кыауум сёз. Ол Къазахстанда тууганды. Кыбарты-Малкъар кырал университетни орус тил бла адабият бёлюмю бошаганды. Комсомолну Октябрь райкомунда статист, Нальчикни оюнчюнчо школунда комсомол биригуну секретары, Комсомолну Нальчик шахар комитетинде инструктор, Октябрь райисполкомну бёлюмюю таматачы болуп да ишлегенди. 1988 жылдан башлап он жылны ичинде Нальчикде жаш тёлую Мечиланы Казим атлы библиотекага таматалык этгенди. Ол заманда анда краевед бёлюм ачханды эм информация-юйретуу жаны бла проэк этип, Соросну гран-

тына тийишли болганды. Андан арысында Лидия Черкеске маданият управлени яны таматасыны орунбасары, таматасы, бизде сабийлеге чыккыган «Нюр» журналны жууаплы секретары болуп да уруннганды. Аны «Он подарил нам радость» деген биринчи китабы басмадан 2012 жылда чыккыганды. Ол фахмулу балетмейстер, этнохореограф, Кыбарты-Малкъарны искусстволарыны сыйлы кыулукчусу Къудайланы Мухтарны жашау эм чыгармачылык жолуна аталганды.

Жангы китабында ол ангылашынуну сабий тил бла кырачай-малкъар халкны нарт эпосундан гитчелеге хапар береди. Повестьни баш жигити Эльдар деген жашчык Нарт элини таурухлу дуниясында кеси болады жолуочу. Алай бла кеси танышхан нарт батырла бла, аланы жашаулары бла

окуучуну да шагърейр этеди. Ол нарт батырланы биргелерине болуп, адамланы мамыр жашарга кыоймаган эмегенле, губула, башха эрши кючле бла кюрешерин кереди эм алага онг тапдырырга излейди.

Автор нартланы юслеринден таурухларыбызны ёсе келген сабийле ангыларча этерге излегенди. Умутуна да жетгенди. Нартла бизни жигит ата-бабаларыбыз болганларын, ала жер юсюнде аруу жашау кыуарарга кюрешгенлерин, жаланда таулу сабийле угъай, битеу окугъанла да ангыларкыдыла. Ала бла ётхемлене, алага ушарга сыйоп, кенг журекли, кючлю болургъа итинириктиди.

Китап аламан суратладан толуду. Аланы психология илмуланы доктору, Россейни бийик профессионал билим беруиюно сыйлы ишчиси, Кырачай-Черкеси илмусуну



сыйлы кыулукчусу, белгили художник Тамбийланы Бурхан этгенди.

Кырачай-малкъар нарт эпосха кер Жабелланы Лидия этта да бир кыауум китап жарарга умутлуду. Муратларына жетсин.

БАЛАЛАНЫ Сакинат.

ОКБУТУУ

Билим бериуню квалитветосу бийик даражада болур ючюн

Бизде эрттеден да бардырылган «Билим бериуню» миллет проектни эм баш муратларындан бири 2024 жылга алада окутууну квалитветосу эм иги даражада болгъанга саналлык он кыралны тизмесине Россейни да кышулуууду. Алай а аланы санына тюшер ючюн регионларыбызны школлары башха-башха халкыла аралы тинтиу программалага, стандартлага кер кылай ишлегенлери да сюнюлюкдю. Аладан бири уа PISA-ды.

Эсгерте кетейик, ол билим бериуде бийик жетишилмени тинтген эмда эселген эм уллу халкыла аралы программасы. Кеси да Экономика байламлыкыла эмда айнытуу организацианы (ОЭСР) белгиси бла жашауда бардырылады.

Бу проект бизде озган жылда башланган эди. Аны биринчи урумуна Кыбарты-Малкъар, Бурятия, Ставрополь эмда Краснодар крайла, Ямало-Ненец автоном округ, Саратов, Ульяновск, Липецк эмда Брянск областыла, Саха (Акутия) да кыатышхандыла. Алай бла 1400 школдан 65 минг окуучуну билимине багъа салыннганды. Сагъынылган тинтиулде кеслерин сынаган мектептеге уа, аланы эселпери белгиле болуп кылаймы, неге

бегирек эс бурургъа тийишли болганларына кер, тюрюлю эсгертиуде да этиликдиле. Алада уа жаланда школчулары билимлеринде кыаруусуз жерлерине угъай, саулайда ол окугъан организацианы эмда кыралны билим бериу системасында учаралыкыла, кемчиликке эс бурулукъду.

Бу кюнде уа халкыла аралы тинтиу программаны бизни кыралда экинчи уруму бардырылады. Бу жол да анга 1400 школ кыатышырыкды. Ала уа Сахалин, Нижегородск, Омск, Челябинск, Владимир, Тульск, Воронеж, Волгоград областыны, Чувашия, Коми, Ингушетия, Тыва, Калмыкия республикаланы эмда Санкт-Петербург шахарны мектептеридиле. Тинтиуле компьютер форматда кыралгандыла эмда аланы эселпери регионлага 2021 жылны биринчи кварталында белгили боллукъдула.

Халкыла аралы PISA тинтиуле башха-башха кыралланы окууту системаларында болган тюрлениулени, кемчиликлени тенгешдиредиле эмда ачыклайдыла, андан сора да, бу сферода жангычылыккыла, башламчылыккыла кыйматтылыккыларын, магъаналылыккыларын сюзеидиле. Школда билим беруиюно квалитветосу

мониторинги сагъынылган программаны излемлерине тийишлиликке тёрт тюрюлю ызга кер бардырылады: тексти тюз окуу, математика, компьютер, естественный илмула жаны бла билимлик эмда окуулулукъ. Анга онбеш жылдыры толган жашла бла кызыла кыатышадыла.

Сагъынылган программаны ишлериндеги соруулары иги кесерине окуучу сюейнича, ангылагъаныча эркин жууапла берирге боллукъду. Алай а бир-бир заданиялада аланы (жууапланы) артык созарга, кеп жазарга жарамайды. Ол а школчу кесини билимин бир энчи белгиленген сёзле неда тарихле бла ачыкларга кереклисин билдиреди. Ишлени (заданиялары) юч бёлюмюндеги тесте жууапланы башха-башха тюрлюлери (вариантлары) бла бериледиле.

Бу тинтиу сабийни, сёз ючюн, биологиядан, географиядан неда физикадан окугъан темаларын сюзю болуп квалитветосу. Алада школчу быллай предметлени болушлугу бла юйренген затларын жашауда кылай хайырлана биллиги да ачыкланады. Андан сора да, интерактив заданияла бериледиле. Сёз ючюн, алада уа окуучу бир тюрюлю объектни неге жарарыгыны юсонден

кесини оюмун билдиреди.

2015 жылда уа тестлеге дагыда сабий бир жумушну тамамлар ючюн кесине партнёру кылай тапханына кыарган (коллоратив) ишле да кышулгандыла. Тинтиулени кыураганла айтханга кер, ала жаш адамланы бир бирлери бла келиширге, кеслерини бир затха жууаплылыккыларын тийишлисича сезерге, андан сора да, оюмларга, сагъышланырга, акылларында болган затны да тюз жарашдырып ангылата билирге юйретедиле.

Башха-башха экспертле сагъынылган программаны ахшы, кем жерлерин да сюзеидиле. Айхай да, хар жангычылык алайсыз болмайды. Жамауат арт кезиуде билим беруде аслам тюрлениуню шагъаты болуп келеди. Алада биз ангылагъан, ангыламаган да барды. Алай эсе да, республикабызда, кыралыбызда да билим бериуню квалитветосу бийикде болургъа тийишлисича сёзсюзю. Ол жаны бла, билгенибизча, аслам заманы даражалы сатырда бола келген Россей мындан ары да алчылары тизмесинде болганлай кыралы деп ышанырга сюебиз.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

КОНКУРС

Саугъалаула, хайырлы ушакъла

Нальчикде 31 октябрьден 3 ноябрьге дери Битеуроссей телевидение конкурсу «ТЭФИ-Регион 2020» жарым финалы бардырылды. Саугъалау ишле кыраллык байрамда эршиуню 20 урумунда хорлаганла белгили боллукъдула.

Къонакъланы эм бу жумушха кыатышханланы бай билим беруу программа сакалайды – мастер-классла, тегерек столла, ушакъла. Аланы чеклеринде жыйылганла хайырлы хапарланы эм магъаналы соруулары сюзалыкыдыла.

Тюбешиулде жангылыкла берилени

кыураганда кыайсы жанына бегирек эс бурургъа тийишлиликке, социальный сетлени эм смартфонланы ёмюрюнде редакцияла ишлерин кылай тюрлендиргенлерине, пандемияны болулмаларында ишни кылай кыурага кереклисине эс бурулукъду. Андан сора да, экстремал телесёмкеланы юсонден айтылыккыды эмда сейир сериалны кылай алдырырга болулгун ачыкларкыдыла. Къонакъларга деп режиссёр Оксана Карасны «Доктор Лиза» деген фильмин жабылган кёрюктюую да боллукъду.

Маданият

Ариулуккуну сезе билген инсанни ёсдюрюуде жораланган жумуш

Битеуроссей «Культура марафон-2020» бизни кыралны халкларыны маданиятларына жораланганды. Ол жыл сайын да бардырылган энчи проектди. Аны иги кесеге биринчи ноябрден биринчи декабрьге дери озарыкды.

Ол кезиуде анга кыатышханла мультимедиялы онлайн-тестни сорууларына жууапла берирге онг табарыкдыла. Сагъынылган тест а тёрт тематикалы бёлюмюндө кыурадалады: окъа халыла бла салынган накышла эмда оюула, макъам, тепсеу, текст.

«Яндексни» генеральный директору Елена Бунина айтханга кер, былтыргы марафон эселпери бла кыуандырганды. Анга миллиондан аслам школчу кыатышып, кеслерини билимлерин ачыклагандыла.

РФ-ни жарыккыландыруу министри Сергей Кравцов билдиргенге кер уа, быйылдан башлап бу жумушну кыураганла бегирек окуучулары юйретиуге эс бурулукъду. Бу жаны бла уа билим беруу проектле болушлукъ этерикдиле. Аланы хайырлары бла сабийле искусство чыгармаланы, тепсеулени, адет-тёрелени, бизни кыралны регионларыны эмда дуния музыканы юслеринден тюрюлю-тюрюлю шартланы билирге онг табарыкдыла.

Сергей Сергеевич аллай амалланы болушлукълары бла жаш тёлую сейри кыозгалырына, ала кеслери алларына ёз эмда бирси миллетлени маданиятлары бла шагърейленирге итинириклерине ийнанганн да айтханды. Ол бюгонгуну интеллектуалны, ариулуккуну сезе билген, аслам затдан ангылау болган инсанни ёсдюрюуде ахшы жумуш болгъанын да.

РФ-ни культура министри Ольга Любимова уа бизни кыралыбыз анда жашаган башха-башха халккыла маданиятларыны кеп тюрюлюклерни бла ётхемленирге да боллугун чертгенди. Хар миллетни кеси юйрютген тили, адабият эмда музыка хазнасы, тепсеулери, тартулары барлык тарыхны эмда тёрелени сакарла, ата-бабаларын эсе тутарга, аланы хурметлерге онг бергени белгилегенди. Быйыл бардырыллык марафон Россейни регионларыны энчиликлерин ачыкларыгын, сабийлеге, ата-аналага, устазлага да кыралыбызны сейир чыгармачылыккыны юсонден теренирек билирча амал боллугун да айтханды.

«Культура марафон-2020» РФ-ни Жарыккыландыруу, Культура министрстволары, «Яндекс» биригип кыураганды. Проектке ким суйсе да кыатышырга боллукъду. Аны ючюн а сагъынылган марафонуну сайтында жазылдырга керекди.

ТРАМЛАНЫ Зухура.



-Көпкө эрттенликте азык ашарга хазна сыймейдиле, бирле ише ашыгадыла, башалы да аша алыкма келлери ачылмайды. Сиз анга кыалай кыраисыз?

-Акылманла эрттен азыкны кесинг аша, тош азыкны - шухунг бла бирге, ушхуурну уа душманынга бер, дегендиле. Айхай да, ол бошдан айтылган болмаз. Алай, бет сыйфатларына кере, адамла бир бирлерине ушамаганча, санларыны чархларыны ишлеулер да бир кибик тойолдо.

Саулук

«Эрттенликте витаминледен бай, тынзылы азык ашарга тийишлисин эсигизде тутузуз»

Көпкө эрттен азык ашамайдыла, бир зат кыпхан кибик этип негда жау, тыржын бла бир стакан чай ичип, юден чыгып кетедиле. Диетолог Сафия Иванова бла магнанысы уллу болган эрттен азыкны тынзылы, татыулу да кыалай кыуарга кереклисини юсюнден ушак этенбиз.

Бирле эрттен бла тынзылы ашамай болалмайдыла, башала тошге дери ашарыкны кёрюрге да сыймейдиле. Болсада биз бир затчык кыпхан кибик этип, чархыбызга керекли кючню, калориялары дейик, бермейбиз. Эрттен бла адам ашарыкны кыалай бир аз кыората эсе да, кюндюз аны чархында керекли затланы (веществоланы) алышынулары аллай бир акырын барады. Тош кезиге уа ол кыарысуз болганча, эсин жиялмаганча, арыганча кёрюнеди.

Эрттен ашарык акыл ише да иги себеплик этеди. Дагыда бир зат: эрттен азыкны кезиуюнде жангы тахта кеттени бла жемишлени аслам хайырланыу сабийлени, абаданланы да кыш айлада сууук тийип аурурларындан, кесекледен да саклайды. Эрттенликте витаминледен бай иги азык ашарга керекди.

-Эрттенликте не зат ашарга керекди?

-Диетолог эрттен азыкны бек кеп хайырланылган, салукка бек игиге саналган тюрюлер да байламлы сынау бардырдында. Хлопьяны (нартюх курмачдан), сют кыошмай этилген кашаны (какны) ашаган, сют, бал туз салып кофе ичген адамланы кыанларында глюкоза бек аз болганчы, бир сагыатдан сора уа ала ашар зат излеп башлагыялары тохташдырылганчы. Жаулу затлары болган ашарык

рыкыяны - жау салып каша, жау, бишлак негда кыйма бла бутербродла этип ашаганда эмда кыалын сют бла кофе ичгенде, глюкоза жаланда бир кесекке кётюрюлгенди, алай адамны чархында кючюны кыарыу керекли мардага жетмгендиле.

Эрттенликте белоклары кёбюрек болган ашарыкыяны - жукта сютно, жукта сюттен этилген сюзмени, семиз болмаган тууар этни хайырланган игиди. Аллай азыкдан сора адамны кыанында глюкоза

тауукну тешю, тууар эт, баурун тазаларга себеплик этген сюзме болурга боллукдула. Кыара иш бла кюрешген адамны кючю ашына кере болганчы баямды.

Эр кишини чархына дагыда цинк бек керекли затды. Ол жаны бла эрттен, ингир сайын да кюл аыз бла бир хыяр урлукну чийлей ашаса, иги болушады.

Тиширула уа тура келгенлей бир стакан таза суу негда сок ичерге боллукдула. Ол аш оруну, чегилени да иги тазалайды. Ызы бла эрттен азыкларында була болсала хайырлыды: жукчарак сюттен этилген, жауу азырак болган сюзме, омлет, тауукну жумушак бишген тешю, как. Эрттенликте кыатдырылган жемишле бла байыккандырылган мыстындау ичсе да хайырлыды, ол тишируну чачы омак, териси, жиклери жумушак болурларына болушады.

-Ишине ашыккан адамны тынзылы эрттен азык хазырларга заманы болмаса уа? Теркирек, тынчырак да ауузланып кетер ючюн не этерге керекди?

-Кимни да кеси жараткан ашарыгы болады. Ай эрттен бла келюно аша ачылмаган заманда, ачлай кетмесе ючюн, гречка жарманы уллу кыашык бла экисин суу бла жуууп, бир процентли стакан кесирге негда айранга кыуюп, иги кыатышдырып, отоуда сууук болмаган жерге салып кыюарга керекди. Эрттенликке ол кепчю, жумушак как болады. Аны ашап кетсенг, тошге дери ач болмай турса. Ол бек хайырлыды, артыкка гипертониклеге, кыалай бла дегенде - бир белгиле кезиуюно ичинде аш оруну, кыан тамырлары да тазалайды.

Банан бла сюзме салып этилген чырлама да эрттен азыкга бек игиди. Аны хазырлар ючюн 500 грамм сюзме, бир уллу банан, эки жумуртка, 5-6 кыашык ун, бир кесек бал туз бла туз, бичак буруну бла бир ванилин керекдиле. Быланы барын да кыатышдырып, битим жауда бишредиле. Чырламаланы кыаймак бла ашарга боллукду.

Алайды да, эрттен аш бек магнанылды. Аны унутмазга, саныбызны-чархыбызны сакыларга кыолубуздан келгенча кюреширге тийишлибиз. Бютонда бу осал ауру хайылган кезиуде иммунитетибиз кючю болурга керекди, аны ючюн а хайырлы ашарыкка дайым хант кыангабызда жерлерин тапханлай турсала бек ахшыды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Пенсия фонд

Консультацияланы – энчи амал бла

Код сёз, инсан телефон бла консультация алганчында, аны кёрюмдюлери бла аманлыкчыла хайырланалмазча бериледи.

Россейни Пенсия фондуно регионда бёлюмо специалистге соруу берир ючюн энди клиент службага барырга керек болмаганчы билдиреди. Битеу анылатылуаны телефон бла алырга боллукду, код

сёзюно айтханыгыздан сора специалист жууапла берликди. Уруну жылланы, пенсияны бла пособиаланы өлчөмлерини, анализ капиталны тёлеуюно юсюнден информацияны «Энчи кёрюмдюлени юсюнден» 152-чи номерли федерал законга тийишлиликде адамны кесинден башагы айттырга жарамайды. Алай код сёзюно хайырындан бу жу-

муш жөнгиллендириледи.

Код сёз инсан кеси негда аны келечиси фоннда заявление жазып тохташдырылады. Бу жумушну фонду сайтында «Энчи кабинетте» - es.pfrf.ru/profile - «Настройки идентификации личности посредством телефонной связи» деген бёлюмде тамамларга да боллукду.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Закон

Пандемияны кезиуюнде жамауатха себепликге

Кыралны инсанларыны саулукларыны сакылау, коронавирус инфекцияны жайылууно тохтатуу жаны бла жангы мадарла кийириледи. Ол мурат бла сабийлеге этилген тёлеуени хазырлауу низамы алышынганчы, сакытыкыны тохташдырыуда жөнгиллик этилгенди.

Тёлеуени болжалы созулганды

Энди алагы тийишли болган юйюрге тёлеуени болжалын созар ючюн заявление жазар керекли жокду. Аны болжалы 2021 жылда 1 мартха дери созулганды.

Эсигизге салайык, биринчи эм экинчи сабий тууган кезиуде анга юч жыл толгунчу юйюрге кырал болушлук этиледи. Ачча юйюрно кыолайлыгы, жар адам башына санаганда, жашау этерге жетерик ачаны эм аз тарихлерини экиге керектенген өлчөмине жетмей эсе тёленеди.

Келир жыл жайга дери бу себепликке эркин болган аталагы, аналагы аны болжалын созар ючюн жууаплы органлагыа барып, заявление жазар керекли жокду. Алгын берилген документени болжалы 2021 жылда 1 мартха дери созулганды.

Пандемия башланган кезиуде быллай низам кийирилген белгилерчады. Ол кезиуде документени кючлери 1 апрельден 1 октябрьге дери сакыланганды. Законопроектни хазырлаганла белгилегенлерича, «...инсанланы социал излемлери сакыланлыктыды, аны бла бирге коронавирус инфекция жайылган кезиуде аны саулукларына кыоркчуу боллук туйюлдю...».

Сакытыкыны тохташдыруу жөнгилленгенди

РФ-ни Правительствосуна башчысы **Михаил Мишустин** бу кюнде кюл салган бегимге тийишлиликке, сакытыкыны тохташдырган кезиуде жөнгил низамны болжалы андан ары созулганды - 2021 жылда 1 мартха дери.

Алай бла инсанга келир жыл жарымны ичинде жангыдан комиссиядан өтер керекли жокду. Сакытыкы андан ары созулды. Аны бла бирге адам саулугуна кере келгенген онглари болганчыны юсюнден документени биринчи кере бере эсе, анга медико-социал экспертизаны бюосуна келирге керекмейди. Битеу тийишли документлени ведомствол кеслери электрон мадар бла жиберликдиле.

Льготалы дарманланы тизмеси

Быйыл 1 сентябрьден кыралда льготалы дарманлагы тийишли болганланы федерал тизмеси кыралып башлаганды. Ол не магнаны бла этилген анылатырга сюебиз.

Бюгонлюкде кыралда хакысы дарманла бла сакытла, юслеринден аурулары кетмеген саусула, Улуу Ата журт урушуну ветеранлары эм башала аладыла - битеу да бирге 20 торлю кыуум.

Кючюне кирген законга кере уа, 1 сентябрьден дарманла, медицина затла, саулукка жаралуу аш-суу алганланы федерал тизмеси кыралып башлаганды. Ол а кыралны инсанлары дарманла бла кыалай жалчытылынганларын, препаратлары келир кезиуде кёбейтирге негда азайтырга керек болганчы алгандан да билирге

онг берликди, деп акыл этедиле законун хазырлаганла.

Бирикдирилген тизмени хайырындан дарманла кыалай бир кыалганларын билирге, аланы заманында сатып алырга, лготалары болганла медикаментле бла толусунай жалчытылынырларын контролде тутарга онг берликди. Инсан жашаган жеринден башка регионга кечкен кезиуде, ол кыралдан хаксыз дарманла алырга эркин болганчы тохташдырган да жөнгил боллукду.

Законда белгиленгенича, лготалы дарманланы тизмеси бек аздан жылга бир кере жангыдан созюллюкдю. Бу федерал реестр саулук сакылау системада Бирикдирилген кырал информация системага кийириледи. Алай бла уа анда турган инсанланы атлары, тукумлары, аланы юслеринден башка шартла сакыланлыкчыдыла.

РФ-ни Кырал Думасыны башчысы **Вячеслав Володин** жангы закон кыралны инсанларыны излемлери жалчытыуга бурулганын чертгенди. «Бу башламчылык саусулагыа заманында эм керекли өлчөмде медицина керекле алырга болушуркуды», - дегенди ол.

Страховканы хазырлауу низамы алышынганчы

Быйыл 19 октябрьде ОСАГО полисин хазырлауу жангы низамы кючюне киргенди. Энди аны финанс платформаланы болушлугу бла жарашдырырга онг барды. Законлагыа тийишлиликке, кыралда хар машинаны да борчу халда страховкасы болурга керекди. Алай энди уа бу ишни электрон халда тотурурга онг барды.

ОСАГО-ну машинаны сатып алгандан сора он кюнден кеч кыалай хазырларга керек болганчы эсгертирге сюебиз. Ансыз транспортну Кырал автонспекцияда негда Гостехнадзорда эсепге саллык туйюлдюле. Тийишли документлени машинаны иеси негда аны юрютюрюк адам жарашдырырга эркинди. Келишимде ала «иеси» эм «страхователь» деп белгиленилди.

Келишимни хазырлаганда документлени страховой компанияга келтирирге негда аланы электрон халда кёрнюзюрге боллукду. Полисин сиз сайлаган компанияны сайтында жарашдырырга боллуксуз. Алай бла аны электрон почтага жиберликдиле, ызы бла аны басмалап, керек болса кёрнюзюрге жарарыкды.

Жангычылыкны юсюнден айтханда уа, энди ОСАГО келишимни электрон халда эткен кезиуде финанс платформаны онглари бла хайырланырга боллукду. Алай бла компанияла тохташдырган багыланы, ала берген онгланы, этген тёлеуени тенгештирирге жарарыкды. Бу жумушлары толтурган фирма-ла Россейни Банкны эсебинде турадыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Башламчылык

Ала – биринчиледиле

Россейни МЧС-и кыу-ралгъанлы быйыл 39 жыл толлукъду. Анга жоралал, Элбрус излеу-кыу-харыу отрядны «Нальчик» бёлюмюно келечилери Ташлы – Таладан ёргеде орналгъан «Чакъал кёл-

ге» тошгендиле. Хызны ауздагы кёл-ню теренлиги 3600 метрди. Бёлюмюно таматасы Гюлюяланы Мухаммат айтханнга кёре, жашла суугъа кирген кезиуде аны жылылыгы жалаанда

4 градус эди. Аны ючюн ол бек кыйыннга саналады. Водозлазла Киштикланы Мазан, Геннадий Афаунов эм Тагир Мехдиев битеу кереклерин да тынгылы тинтгенден сора кёлге тошгендиле. Ала 12 метрге сингил чыкыгъандан сора кёлде МЧС-ни байракъларын кётюргендиле.

Бу жумушну Россейни Рекордла китабына кий-ириге деген заявка да берилгенди. Нек дегенде, жашлагъа дери кыралда быллай бийикликде кёлге кирген болмагъанды. Ала – биринчиледиле.

ТАППАСХАНЛАНЫ
Аминат.



Таппандырыу

Энтта да бир улоу ыз жангыртылгъанды

«Къоркъуусузлу эмда тап автомашина жолла» деген миллет проектни чеклеринде Къабарты-Малкъарда транспорт сетде бардырылгъан ремонт ишле аз-аздан ахыр кезиуоне жете барадыла. Бу кюнледе энтта да бир объект битгенди, деп билдиргендиле КЪМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министерствосундан.

Сёз Бахсан районда «Кавказ» трасса-дан Куба эл таба баргъан жолну юсюнденди. Аны узунлугъу онюч километрди. Элни билим беруу эмда саулукъ сакълау учреждениялары, администрациясы, спорт комплекси да аны кыатында орналадыла. Подряд организацияны ишчилери анда жангыдан асфальт жайгъандыла, тротуарланы, автобуса тохтачу жерлени, жауу жюригенлеге жолчукланы, светофорланы да тынгылы жарашдыргъандыла.

Битеуроссей халкъ фронтну республикада бёлюмюно келечиси **Анзор Тхамоков** айтханыча, этилген ишлени



хайырындан энди элден бирси муниципалитетлеге жол женгил болгъанды. Дагыда бир игиси – ала болжалындан алгъа бошалгъандыла. Алай аны ючюн а качествевуна сёз айтырча тойюлдо. Министертвону эмда заказчикни келечилери ишде хайырланылгъан материаллагъа эмда технологиялагъа дайым контроль этгенлей тургъандыла.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Дзюдо

Даражалы турнирде тутушурукъдула

Эки кюнню ичинде Нальчикке «Универсальный» спорт комплексде дзюдодан СКФО-ну биринчилиги бардырылгъанды. Анга округну битеу субъектлеринден 17-19-жыллыкъ 300-ден аслам спортчу кыатышхандыла.

Бизни республикадан гёжефле тогуз майдал кюоллу болгъандыла. Алтын майдалланы Милана Кабулова (78 кг.) бла Гайяланы Омар (81 кг.) алгъандыла. «Кюмошле» кюоллу Элеонора Шорманова (44 кг.), Кантемир Кодзов (66 кг.), Илья Мурзабеков (81 кг.) бла Астемир Ширитов (100 кг.) болгъандыла. Ючюнчю жерлеге Байдаланы Айша



(48 кг.), Муса Моздогов (60 кг.) бла Алибек Мидов (66 кг.) чыкыгъандыла. Аланы тренерле Дмитрий Иванов, Анзор Апхудов, Беслан эм Залим Дзевле, Залим Гаданов эм Светлана Березгова юйретедиле.

Майдалла алгъан спортчула Россейни биринчилигине кыатышыргъа эркинликни кыоруулагъандыла. Ол а 8-11 декабрде Мурманскда боллукъду.

КУЛЬЧАЛАНЫ
Зульфия.

Билдирю

Айырмалы ишле сайланырыкъдыла

«Мени атам бла анам полицияда ишлейдиле» деген битеуроссей конкурсу регион бёлюмю башланганды. Анга кеслерини чыгъармаларын 6 жылдан 14 жылгъа дери жашла бла кызыла кёргозторге боллукъдула.

Айырмалы ишлени жюри сайларыкыды, анга уа право низамны сакълаучу органа-

да ишлегенле, ведомствону ветеранлары, чыгъармачылыкъ союзланы келечилери да киредиле. Эсепле октябрьни ахырында белгили боллукъдула. Айырмалы чыгъарма уа конкурсу битеуроссей бёлюмонде кёргозтюллюкю.

Бизни корр.

Тип байлыгыбыз

Къанатлыланы атлары

Аллы газетни 124-чю номериндеди.
Кёгюрчюн – голубь
Кёк къаз – гуменник
Кёк къузгун – сизоворотка
Кёкенчик – варакушка
Кёкчар – цапля пятнистая
Киеу чыпчык – чечевица
Кийик баппуш – гоголь
Кийик гогуш – индейка дикая
Кукук – кукушка
Курка (кийик гогуш) – индейка дикая
Къабыр къуш (къара къуш) – могольничник
Къажар – гриф чёрный
Къаз – гусь
Къазакъ герге – жаворонок чёрный
Къайкъалдак – дряква
Къайын тауукъ – тетерев
Къайынчык – юрок
Къакуч (сары сабан чыпчык) – трясогузка жёлтая
Къакъгыч (агъач къакъгъан) – дятел
Къакъма – тетерев пятнистый
Къамиш чыпчыгы – камышовка
Къанкъуудакъ – гагара
Къанкъаз – лебедь
Къапчыгъаууз (къапчыкъаууз) – пеликан
Къар чыпчык – выюрок снежный
Къара илячин – чеглок
Къара кёгюрчюн – вяхирь, дутыш
Къара къаргъа (чаука) – грач
Къара къарылгъач – стриж
Къара къугуш – лебедь чёрный
Къара къуш – орёл чёрный
Къара мурсачы – крапивник черно-головой
Къара тартар – чёрный
Къара тауукъ (голунгкылды) – дрозд
Къара тауукъ (сангырау тауукъ, агъач тауукъ) – глухарь
Къара тёш – черногрудка
Къара торгъай – оляпка чёрная, славка черноголовая
Къара турна – колпница
Къара чаука – рачка чёрная, галка чёрная
Къара чегет тауукъ – дикуш
Къарабай – баклан большой; каравайка
Къарабаш садрач – чекан черно-головой
Къарабаш сынчыуукъ – поползень черноголовый
Къарабаш чаука – галочка черно-головка
Къаракъур – тетерев чёрный
Къаракъуш – могольничник
Къаргъа – ворона
Къарчагъа (кыыртчыгъа) – ястреб (самка)
Къаршакъ – коршун (птенец)
Къарылгъач – ласточка, ласточка-касатка
Къасардакъ – фламинго
Къая гылын къуш – сплюшка
Къая кёгюрчюн – голубь скалистый
Къая тауукъ – кеклик
Къозу къуш – ягнятник (самец)
Къой чыпчык – скворец (самец)
Къойакар (къоякар) – сокол (самец)
Къолан азанчы – зарянка пятнистая
Къолан кендирчи чыпчык – коноплянка пятнистая
Къолан сакъсагъан – сорока пятнистая
Къоланкылды – щегол
Къорулдай – ремез (птенец)
Къубшикъай – щегол (птенец)
Къузгун – ворон
Къулакълы уку – сова ушастая
Къулбугъа – выпь (самец)
Къум кёгюрчюн – голубь бурый
Къур – косач (птенец)
Къуркъу – тетерев серый
Къуртул – ремез
Къутан (чилле, кыллеаяк) – цапля
Къушкъуш – рябчик (самец)
Къуштун торгъай (самметдир) – оляпка
Къую къуш – сипуха
Къыжгыж (къой чыпчык) – скворец
Къыжна – дятел пятнистый; сойка
Къыз къуш – чибис (птенец)
Къызгъыш (кыыргый) – чибис, пигалица
Къызыл къарабай (чиллебоон) – баклан краснолицый
Къызыл илячин – пустельга
Къызыл тёш – зяблик (птенец)
Къызылакъ – дергач (птенец)
Къызылкъулакъ зынтхычы – овсянка красноухая
Къызылкъуш – чечевичник
Къызылтёш – горихвостка красно-брюхая
Къыллеаяк – цапля
Къымыжабоон (мыллыкчы къуш) – гриф
Къыр къаз – казарка
Къыр тауукъ – глухарь (птенец); куропатка серая; турак; фазан (самка)
Къыргъауул – рябчик чёрный; фазан (самец)
Къыргый – чибис
Къыртчыгъа – ястреб
Къыруу тартар – кроншнеп
Къырым тартар – кроншнеп
Къыш чыпчык (акъ мыйыкчы, балыкчы) – зимородок
Къорн чыпчык – гаичка буроголовая
Лаклёк – цапля белая
Лакылдак (чиллеаяк, лейлек) – аист
Ласточка белоешная – акъбоон кыарылгъач
Лейлек – аист
Лойхурак – бекас (птенец)
Луны полевой – жылкычы къуш
Маймукъ – стриж (птенец)
Мамметдир – оляпка
Мараб чилле – марабу
Мешукъ – филин (птенец)
Мисир кыыргый – тулес
Мурсачы – крапивник
Мыга – перепел (птенец)
Мыгый – коршун обыкновенный
Мыйыкчы мамыкшаш – синица усатая
Мыллыкчы къуш – гриф
Мырды жёбелеу – воробей болотный
Мырды къуш – луны болотный
Мырды тартай – кулик-воробей
Мырды уку – сова болотная
Мырды чакъынжик (чыкынжик) – кулик-сорочка
Мююзлю торгъай – жаворонок рогатый
Назы чыпчык – клёст-еловник
Назычы – еловник
Наратчы чыпчык – клёст-основник
Ногай чилле – выпь
Оба къуш – курганник
Обуркъанат – сыч большекрылый
Оракъбурун – серпоклюв
Орман торгъай – жаворонок лесной
Откырурукъ (кызылтёш) – горихвостка краснобрюхая
Палапан къуш – балобан, сокол-балобан
Палапан тауукъ – выпь
Попукъ – удод (самец)
Сабан чыпчык – трясогузка
Садрач чыпчык – чекан
Саз торгъай – дубровник
Сакъаллы безгелек – куропатка бордатая
Сакъаллы къуш – бородач
Салун – фазан (птенец)
Сангырау тауукъ – глухарь
Саргылдак – иволга серая
Сары гага – королёк желтоклювый
Сары жеркли – шур желтогрудый
Сары илячин – сапсан

Баргъалы боллукъду.

Юйчююмю эки терезеси, темир жолга кыраай, кыарт болдула, мен онбеш жылны ичинде кырайма ол жолга. Кыыйнды темир жолну кыатында жашарга онбешжыллык кызгъа, кыйынды поездни терезелеринде насыпты бетлеге кырап турган.

Мен хобуста туурайма, анам быстыр тикген машинада кюрешеди, поезд а келеди, чух-чух эте. Бичагым, аш кыангага тийип, «тук-тук» дейди, анамы машинасы уа

ЧЫПЧЫКЪЛАНЫ Борис

Темир жолну жырын эшитсем...

Хапар

«та-та-та» дейди. «Чух-чух, тук-тук, та-та-та» деген тауушла, бир болуп, юйчююмю тауушладан толуп, поездни ызындан чапханча кюрюнеди. Юйчююмю машина жау ийисли жаз желчик киреди, ол жел поезд айланган жер-

лени ийисин да келтиреді, узакъ жерлени суратларын да кържюштеди.

Хобуста шорпаны ичедиле, атам бла кыарындашым, тийрени кыашык тауушаладыра. Кетген поездни тауушу, поезд бла табакны, быстыр тигиучю машинаны тауушу, бир сейирлик макъам туудурадыла, кыуанч жиямукъларымы келтирген сыбызгы жыры да эшитеме ичимде.

Жарсыйма шахарны ортасында бир жары кеталмагъан ийлеге, ала бла турган адамлага – ала уа кычырыкчы машиналадан сора зат кърмейдиле, ол машинала уа келтиредиле жангыз да жашауу боз кюнчюклерин. Мени юй кыатымда уа поездле кюле, кыуана барадыла, жазды да, аны ючюн, кюзде уа бек мудахдыла. Поезд терезеде машинистни кыпкъара бетин, чиммак тишлерин кърсем, билеме жаз келгенин.

Мазут ийис, темир жолну жылтыраганы, жер башында кючден эсленген туманчык, билеме сора жаз башы келгенин.

Кетерик эдим ариу жерлеге, узакъ тенгизлеге, салкын жырадан толган агъачлага. Жангы, сейирлик адамга тюберигим келеди. Озгъан поездни ызындан чабарыгым келеди, чапсам, жетерме деп ийнанам. Не паркда, не агъачда биринчи жанкюзланы, биринчи кырдыкны кърсем да, жаз келгенине иги да ийнанмаймы, темир жолну жырын эшитсем – билеме жаз келгенин.

Кече уа киреме акъ, таза жууургъанны тюбюне, толу ай, мазут келчюкге тюшюп, темир жолну кенделен салынган кыара агъачларын жарыкдан толтурады, тешегим да андан да агырак кюрюнеди, тюшюмде ай жарыкда жууунама, поездлени сызгыргъанларын эшитеме, аланы емюрлюк

тауушлары айтадыла манга: «Ананг, атанг, кыарындашын – ёллюк туюлсюз, жашарыксыз, кыыйры болмаган жаз ортасында». Жукъугъа батып кетгинчи, келди эсеме – нечик акылы адамладыла чыгандыла, ала керти да жашайдыла керти да жашауда.

Отоуларыбызда кезге кюрюмөгөн дирижер жашайды, анам, кыарындашым дауурбаслада ойнайдыла, мен а сыбызгыны согъама. Юйчююмю жаз жомакдан толуп, чабады поездни ызындан, чабады узакъ тенгизлеге, салкын жырадан толган чабарыгым келеди, бирде ол сыбызгы макъамны эшитсем, ама кыоркъама, аны бети саргалганды, машина кыатында кеп олтуралмайды, жата-кыоба, «ых» демей, юйде макъамыбызны бузмаз ючюн, тынчады тешегинде.

Озадыла поездле, зынгырдатадыла аяк-кыашыкны атам бла кыарындашым, аланы тауушлары айтадыла манга: «Аллах айтса, анабыз сау болур». Анамы машинасыны тауушу уа айтады: «Кетерсе, кетербиз», деп. Кырайма анамы бетине, кыаты кыучаклап, эшитеме жюрек тауушун...



Сёзбер

ЭНИНЕ: 7. Огъары Чегемде эски эл. 8. Огъары Малкярда алгыннгы эл. 11. Агъачдан этилген музыка инструмент, сыбызгыны бир торлюсю. 12. Басма зат. 13. Ара шахарда жашаган туркменли. 16. Биченчи. 17. Кючлю башы болган. 18. Нарт сёзге ушаган халк кыураган сёз тутуш. 20. Бахсан аузунда мал турган жер. 21. Сюрюнюню бир аты. 22. Эски эр киши ат. 23. Окъучула жазуу этген зат. 25. Кытай. 29. Тау эл. 31. Бизде Басият, Дюгерде уа 33. Мюшкерини башха аты. 35. Агъач. 36. Малны мюйюсюню тыш кыатысы. 37. Ашыгышлык этмеу. 38. Чегем аузуда эски эл.

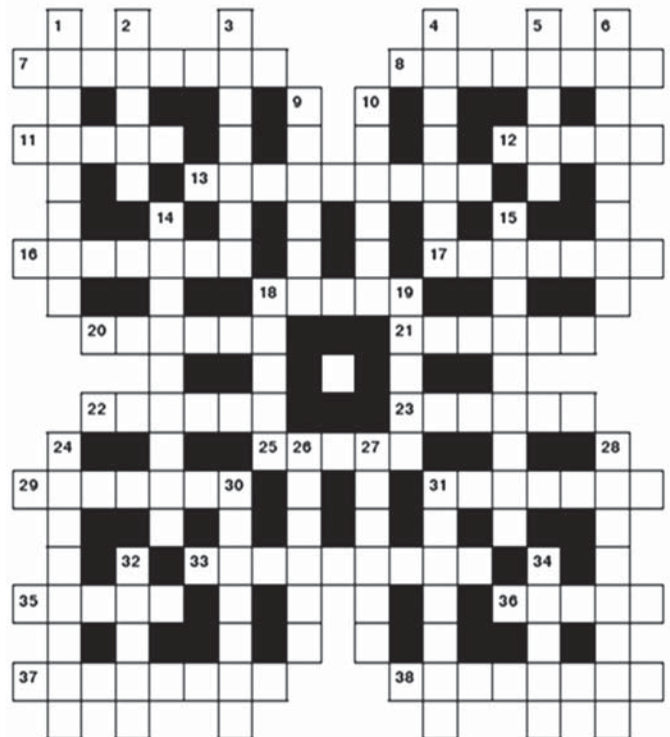
ЁРЕСИНЕ: 1. Затны арада ким да хайырланырча этуу. 2. Огъары

Малкярда эл. 3. Огъары Малкярда эл. 4. Омакъ кишиле келеклерини жагъасына тагъадыла аны. 5. Бек фахмулу. 6. Тойда сыйлы аяк. 9. Уллу ит. 10. Дагыстанда миллетни келечиси. 14. Юсюнге илиннген ханс. 15. Таурухлада суу басхан айрыкам. 18. Сабийни байрамында этилген хантус. 19. Асыралган 3-4-жыллык кыой. 24. Эртте бизге уруш бла келген монгол аскерни таматасы. 26. Энтта да деген сёзю синоними. 27. Дунияны бир жаны. 28. Огъары Малкярда алгыннгы эл. 30. Хар инсандан изленнген хал. 31. Бахчада кыанатлыланы кыоркыутхан зат. 32. Ёсюмю не бла да ол жалчытады. 34. Эт биширилген суу.

ГАЗЕТНИ 124-чю НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУАПЛАРЫ:

Энине: 1. Атаман. 4. Арауан. 10. Тахир. 11 Ыстым. 12. Тыгырык. 13. Уруш. 15. Кырык. 18. Улар. 20. Аркъан. 21. Таза. 23. Жабагы. 24. Кыудору. 27. Алам. 29. Чабуу. 31. Анка. 32. Уруя. 33. Арба. 34. Будууар. 36. Аначы. 38. Адакка. 40. Тагыла. 41. Аламат.

Ёресине: 2. Тах. 3. Март. 5. Ашык. 6. Ант. 7. Итбурун. 8. Агырык. 9. Омакылау. 14. Шор. 15. Кыут. 16. Чалгычы. 17. Ундурук. 19. Асаба. 22. Айран. 25. Табутам. 26. Кыарачай. 28. Мая. 30. Булунгу. 31. Аба. 34. Быкы. 35. Рама. 37. Ара. 39. Ана.



Учредитель: Кыабарты-Малкяр Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редакторну орунбасары
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АТТАЛАНЫ Жамал
(баш редактор)
Текуланы Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приемный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкяр регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа “КыМР-Медиа” ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет “Издательство “Южный регион” ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Эссенуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графике кёре 19.00 сагытта кыол салынады. 20.00 сагытта кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГАНЛА:

Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасары; Бийчеккуланы Жаннет (1,2,3,4-чо бетле), Геляяны Валентина (9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1248 экз. Заказ № 2235

Багыасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЈНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:



360000, Налчык шахар,
Ленни атлы проспект, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru